

בנק ישראל מפרסם קטע נוסף מתוך דוח בנק ישראל שיפורסם ב- 30 למרץ 2011: **תיבה: השכר הריאלי ברוטו ונטו של שכירים בעשור האחרון**

בעשור האחרון ניכרת ירידה חדה בקצב הגידול של השכר הריאלי ברוטו למשרת שכיר. משנת 1995 עד שנת 2001 גדל השכר ברוטו הממוצע הריאלי למשרת שכיר בקצב ממוצע של 3 אחוזים בשנה; משנת 2001 עד שנת 2010 קצב הגידול הממוצע של השכר הממוצע היה שלילי – מינוס 0.1 אחוז (לוח ו'-1-1). מאחר שהן התוצר לנפש והן התוצר לעובד גדלו בשתי התקופות בשיעורים דומים, הרי ששינוי המגמה בהתפתחות השכר ברוטו אינו מוסבר בירידת קצב הגידול של התוצר לנפש או הפיריון לעובד.¹

לוח ו'-1-1: קצבי הגידול השנתיים הממוצעים של השכר הריאלי ברוטו ונטו בהשוואה לגידול

השנתי הממוצע בתוצר לעובד ובתוצר לנפש

2010-2001	2001-1995	התקופה
-0.1	3.0	השכר ברוטו
-0.6	3.6	השכר ברוטו במגזר העסקי
1.2	2.5	השכר נטו
0.7	3.1	השכר נטו במגזר עסקי
1.6	1.8	התוצר לנפש
1.4	1.7	התוצר לעובד

המקור: ביטוח לאומי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל

אחד ההסברים האפשריים לשינוי המגמה בקצב הגידול של השכר ברוטו הממוצע הוא הירידה בשיעורי המס על השכר שאפשרו צמיחה ללא גידול בשכר מנקודת הראות של המעביד. בהקשר זה יתכן כי החלטות המעסיקים לגבי שכר הביאו בחשבון את השינויים העתידיים/הצפויים בשכר נטו בעשור האחרון שהיו ידועים מראש, במסגרת רפורמת המס הרב-שנתית.

בשנת 2003 החליטה הממשלה על תוכנית ארוכת טווח של ירידה במס הישיר על עבודה. בשנת 2005 התוכנית אף הוצאה, ובשנת 2009 היא הורחבה עד לשנת 2016. קירוב טוב לשיעור המס הממוצע על השכר² הוא המנה של תקבולי מס ההכנסה מעבודה של שכירים חלקי סך ההכנסה של שכירים. (גם אם מנגנוני האכיפה השתנו במהלך השנים, ניתן להתייחס אליהם כאל חלק משינויים בשיעור המס האפקטיבי.) משנת 1995 עד שנת 2000 עלה שיעור המס הממוצע האפקטיבי מ-29 אחוזים ל-32 אחוזים, ומשנת 2001 הוא ירד בשיעור חד עד 23 אחוזים בשנת 2010.

¹ גם אם נחליף את רמת השכר בשנת 2001, שנראית חריגה באיור ו'-1-1, ברמת השכר הנגזרת מקו המגמה בעשור שקדם לשנה זו נקבל שינוי חד בקצב השנתי הממוצע של עליית השכר בעשור האחרון מ-1.8 אחוז לשנה בעשור הקודם ל-0.02 בעשור הנוכחי; לעומת זאת קצב העלייה בשכר נטו היה דומה בשני העשורים האחרונים, 1.1 אחוז לשנה.

² בחישוב זה המשקלות של הנישומים נקבעים לפי משקל הכנסתם ברוטו בסך השכר ברוטו של השכירים. חישוב שונה, אשר לפיו המשקל של כל הנישומים אחיד, מניב תוצאה נמוכה הרבה יותר אך התואי של שני החישובים מתואם מאוד, משום שלא היה שינוי קיצוני בהתפלגות השכר ברוטו במהלך השנים הנבדקות.

ישנם עוד גורמים, מעבר להפחתת המס, שיכולים להסביר את הירידה של שיעור המס הנאמד. אחד מהם הוא עליית שיעור התעסוקה של נשים במהלך התקופה הנבדקת. לנשים נקודות רבות יותר של זיכוי במס, ולכן עלייה בשיעור התעסוקה שלהן ביחס לגברים תקטין את שיעור המס הנאמד. שני ממצאים מחלישים טענה זו: ראשית, שיעור הנשים מכלל המועסקים עלה מהר יותר בתחילת התקופה, ואז, כאמור, שיעור המס הנאמד דווקא עלה. שנית, גם בבדיקה של עובדים מתמידים, כלומר בהרכב עובדים קבוע, נמצאה ירידה של שיעור המס משנת 2000, וזאת למרות גידול שכרם של עובדים אלו, ועמו עלייה במדרגות המס. גורם נוסף הוא עבודה במספר המשרות, שכן החישוב הוא לפי משרה ולא לפי אדם, אך על פי נתוני רשות המסים מספר המשרות הממוצע לעובד לא השתנה בעשור האחרון.

בעזרת שיעור המס הסטטוטורי הממוצע האפקטיבי ניתן לגזור את השכר נטו הממוצע למשרת שכיר, כאשר השכר ברוטו הממוצע נלקח מתוך נתוני המוסד לביטוח לאומי על השכר למשרת שכיר בשנים המתאימות. (חישוב השכר נטו של כל שכיר בנפרד ומיצועו, היה מביא לאותה תוצאה). השינויים בשיעור המס באו לידי ביטוי בעלייתו של השכר נטו הממוצע הריאלי למשרת שכיר בין 1995 ל-2001 בקצב ממוצע של 2.8 אחוזים בשנה, פחות מקצב הגידול של השכר ברוטו בתקופה זו, ובין השנים 2001 ל-2010 – בקצב ממוצע של 0.7 אחוז לשנה, מעל לקצב הגידול הממוצע של השכר ברוטו בתקופה זו (איור ו'-1).

מאז תחילת הרפורמה במס ההכנסה בשנת 2003 ניכרת ירידה של היחס בין השכר ברוטו לבין התוצר לעובד, בעוד שהשכר נטו ביחס לתוצר לעובד דומה לממוצע ארוך הטווח שלו (איור ו'-2). עוד עולה מהאיור שממוצע הערך המוחלט של הסטיות השנתיות בהשוואה לערך הממוצע של יחס השכר ברוטו לתוצר לעובד גדול מזה של יחס השכר נטו לתוצר לעובד; כלומר, בטווח הארוך, השכר נטו מתואם עם התוצר לעובד יותר מאשר השכר ברוטו.

העלייה בשכר הנטו הממוצע של העובד, כפי שחושבה, אינה מבטאת בהכרח עלייה בשכר נטו של כל קבוצות העובדים; ייתכן שהיא מבטאת בעיקר עלייה בשכר נטו של בעלי ההכנסות הגבוהות. אולם, כפי שעולה מניתוח נתוני פרט³ (לוח ו'-2-1 פאנל עליון), היא משקפת עלייה בשכר נטו של מרבית העובדים שעבדו לפחות 10 חודשים במשך שנה, וזאת על פני כל התפלגות השכר. שיעור המס הגבוה יחסית של העובדים בחמישון השכר התחתון נובע בעיקר מתשלומי מס בריאות וביטוח לאומי; רכיב מס ההכנסה אצל העובדים בחמישון השכר התחתון, בקרב העובדים שעבדו לפחות 10 חודשים למשך שנה, הוא אחוז אחד בלבד.

שכרם של העובדים עולה עם גילם, וככל שעולה השכר עולה גם שיעור המס הממוצע והשולי של העובד (לוח ו'-2-1 פאנל תחתון). השפעה זו פועלת על השכר נטו בכיוון מנוגד לפעולתה של הרפורמה להפחתת המס הישיר. בבדיקות שערכנו נמצא כי ההשפעה של הורדת המסים

³ עובדים שעבדו לפחות 10 חודשים במהלך שנה (70 אחוז מסך העובדים), בגילים 30 עד 45 (מחצית מהעובדים), ללא שני מאיוני השכר העליונים וללא שני מאיוני השכר התחתונים. סינונים אלו מגדילים את השכר ברוטו של העובדים בחמישון השכר התחתון בערך פי שלושה.

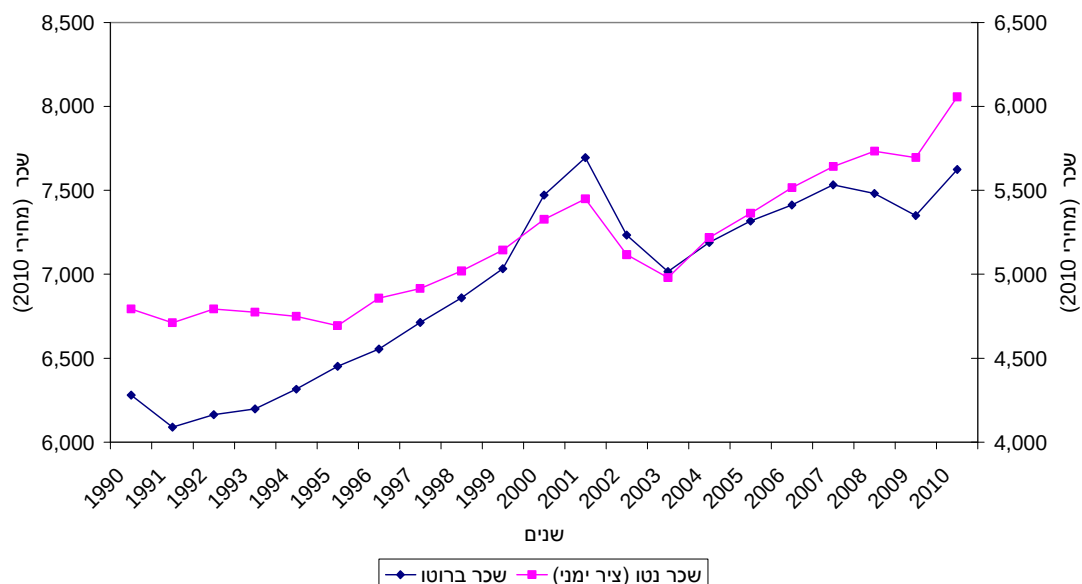
הסטטוטורית הייתה, בממוצע, חזקה יותר מהשפעת העלייה במדרגות המס. כך, בממוצע, עובדים שהתמידו בעבודתם שילמו בשנת 2008 מס הכנסה בשיעור ממוצע של 16 אחוזים, לעומת 19 אחוזים בשנת 2000. הירידה בשיעור המס הממוצע של העובדים המתמידים שוויונית התחלקה באופן לא שווה כך שככל שהעובדים היו בשנת 2000 בחמישון שגר גבוה יותר כך הירידה בשיעור המס שלהם הייתה גדולה יותר.

ניתן לבדוק גם בכמה גדל נטו שכרו של עובד שהתמיד בעבודתו בהשוואה למצב שבו שיעורי המס לא היו משתנים (לוח ו'1-2 - הטור השמאלי). הלוח מראה ששיעורי המס שמשלמים עובדים אשר התמידו בעבודתם⁴ ירדו בממוצע פחות מאלו של שאר העובדים, ללא קשר לחמישון השכר שבו הם נמצאו בשנת הבסיס. זאת בשל עליית שכרם, שלוותה בעלייה של מדרגת המס. עוד נמצא כי ככל שחמישון השכר של העובדים בשנת 2000 היה גבוה יותר, כך עובדים שהתמידו בעבודתם נהנו יותר מהפחתת המס, וכי עובדי החמישון התחתון כמעט ולא נהנו ממנה בכלל.

בסיכום - הרפורמה להפחתת המס הישיר מעבודה, שהחלה בשנת 2003 וצפויה להימשך עד שנת 2017, תרמה לתחרותיות של המשק הישראלי. הפחתת המס אפשרה עלייה בשכר נטו של העובד ללא גידול של עלויות הייצור למעסיק והגדילה את השכר נטו של מרבית העובדים שעבדו לפחות 10 חודשים בשנה, במיוחד של אלה ששכרם גבוה.

איור ו'1-1

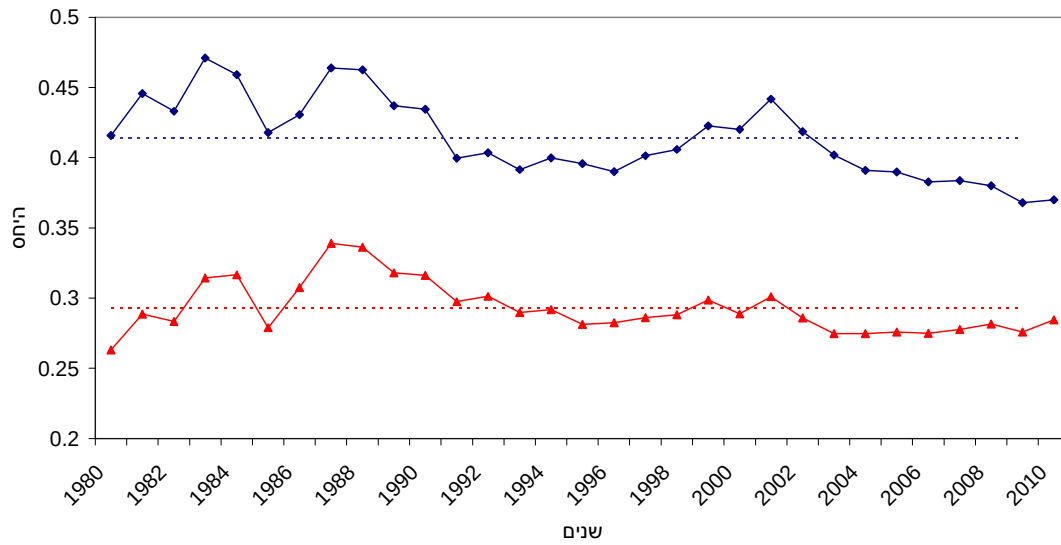
השכר הריאלי ברוטו ונטו למשרת שכיר בין השנים 1990 ל-2010

⁴ עובדים שעבדו לפחות 10 חודשים במהלך שנה, בגילים 30 עד 45. 85 אחוזים מהעובדים שעבדו בשנת 2000 עבדו גם בשנת 2008.

איור ו'-2

היחס בין השכר נטו וברוטו לתוצר לעובד

—●— שכר נטו ביחס לתוצר לעובד —●— ממוצע ארוך טווח —●— שכר נטו ביחס לתוצר לעובד —●— ממוצע ארוך טווח

לוח ו'-2

חמישון השכר	[1]	[2]	[3]	[2]-[3]
	שיעור המס הממוצע	שיעור המס הממוצע	שיעור המס הממוצע	ההפרש ביחס להכנסה ברוטו
	בשנת 2000	בשנת 2008	בשנת 2000	
כל העובדים				
1	4.3	3.0	4.1	1.1
2	5.8	3.9	5.7	1.8
3	9.0	5.3	9.0	3.7
4	17.3	10.8	17.2	6.4
5	32.3	26.0	32.3	6.3
עובדים מתמידיים, חמישון שכר חושב בשנת 2000				
1	6.2	5.6	6.5	0.9
2	6.3	6.0	7.7	1.7
3	8.5	7.8	10.9	3.1
4	16.6	13.4	19.4	6.0
5	32.0	26.9	32.0	5.0

המקור: נתוני שעי"מ ועיבודי בנק ישראל.